

Reactie op BELEX-onderzoek

april 2016

Recentelijk zijn de resultaten beschikbaar gekomen van een eerste wetenschappelijk onderzoek naar het gebruik van Nieuwsbegrip in het vmbo, uitgevoerd door de [Hogeschool Rotterdam](#). Uit het onderzoek komt naar voren dat de leesresultaten van leerlingen die met Nieuwsbegrip werken na twee jaar niet harder vooruitgaan dan die van leerlingen die een 'regulier' begrijpend leesprogramma volgen. De onderzoekers concluderen daarom dat 'Nieuwsbegrip geen meerwaarde heeft voor deze leerlingen.' Nieuwsbegrip wil hier graag op reageren.

Effectonderzoek

Allereerst zijn wij blij met wetenschappelijk onderzoek naar het effect van Nieuwsbegrip. Inmiddels wordt op een groot deel van alle basisscholen in Nederland met Nieuwsbegrip gewerkt en ook steeds meer scholen in het vo gebruiken het. De vele gebruikers hebben recht op goede informatie over de effectiviteit van het programma, maar effectonderzoek naar lesmethodes is in Nederland helaas zeer schaars. Daarnaast is lesmateriaal zelden 'in zichzelf' effectief, maar hangt het effect af van de manier waarop ermee gewerkt wordt, dus of de inzet van het materiaal vergezeld gaat van de toepassing van goede didactische en instructieprincipes. Het 'Belexonderzoek' (Belex staat voor Begrijpend Lezen Experiment) verheldert een aantal zaken rond het gebruik van Nieuwsbegrip – en begrijpend leesmethodes in het algemeen - die belangrijk zijn voor het bereiken van goede resultaten. Scholen en docenten die met Nieuwsbegrip werken kunnen hier hun voordeel mee doen.

'Reciprocal teaching'

In het Begrijpend Lezen Experiment vmbo is niet zomaar gekozen voor een vergelijking van het 'reguliere' begrijpend leesonderwijs (in het voorgezet onderwijs gaat het dan veelal over de lessen in begrijpend lezen vanuit de methode Nederlands) met Nieuwsbegrip. De reden om juist Nieuwsbegrip te onderzoeken, is dat de Nieuwsbegripaanpak stoelt op uitgangspunten die in allerlei eerder onderzoek effectief zijn gebleken om het begrijpend lezen te verbeteren. Die principes zijn:

- 1) het gebruik van functionele en motiverende teksten;
- 2) de focus op het aanleren van strategieën die helpen de tekst actief te verwerken en te integreren met voorkennis;
- 3) het gebruik van 'modeling' bij de strategie-instructie (waarbij de docent hardopdenkend de goede aanpak voordeelt) en
- 4) het gezamenlijk laten lezen en toepassen van de strategieën door leerlingen in groepjes. De combinatie van directe instructie en modeling van een strategie door de leerkracht, gevolgd door begeleide oefening (waarbij leerlingen modellen en de docent feedback geeft) en het oefenen in groepjes, zoals ook in het lesmodel van Nieuwsbegrip gevat, staat bekend onder de naam 'reciprocal teaching' en leidt ertoe dat leerlingen de strategieën uiteindelijk zelfstandig kunnen gebruiken.

In het Belexonderzoek is m.b.v. lesobservaties onderzocht of de docenten die met Nieuwsbegrip werkten deze principes inderdaad toepasten. Uit de observaties bleek dat het voor docenten niet gemakkelijk was deze effectieve didactische principes goed te hanteren. Met het geven van directe instructie had men veelal geen moeite, maar modellen en groepswork werden als veel lastiger

ervaren en daardoor ook veel minder toegepast. Wanneer docenten goed modelden, waren de resultaten van hun leerlingen beter.

Docent blijft spil

Dat de didactische principes van reciprocal teaching niet vanzelfsprekend goed worden toegepast en dat met name goed modelen training vereist, is iets wat we bij Nieuwsbegrip maar al te goed herkennen. Niet voor niets bieden we op dit gebied zogeheten [Masterclasses](#) aan, en wordt met name de Masterclass 'Rol van de leraar', waarin het modelen en het instructiemodel centraal staan, veel aangevraagd. De uitkomsten van het onderzoek onderstrepen wat ons betreft het belang van een goed trainings- en coachingsaanbod. Daarnaast proberen we de lesmaterialen zó vorm te geven dat ze de toepassing van de didactische principes ondersteunen; denk hierbij aan opdrachtinstructies voor de leerlingen om om beurten een stukje hardopdenkend te lezen en dat dan te bespreken, aan opdrachten waarbij leerlingen moeten reflecteren op hun kennis en hun strategiegebruik, of aan aanwijzingen voor het modelen in de handleiding. Op dit punt blijven we constant nadenken en zoeken naar vernieuwing en verbetering. Het lesmateriaal kan echter nooit volledig het goede lees- of samenwerkproces 'afdwingen' en ook geen adequate feedback bieden; de docent blijft de spil in het creëren van een effectieve leersituatie.

Motivatie

Op het eerstgenoemde uitgangspunt van Nieuwsbegrip, functionele en motiverende teksten, wordt in het Belexonderzoek niet verder ingegaan. Ook dit aspect is echter van belang met het oog op de instructie en het leerresultaat. De teksten van Nieuwsbegrip gaan over de actualiteit. Dat maakt allereerst dat leerlingen ze als relevant ervaren, wat bijdraagt aan hun motivatie om ze te lezen. Daarnaast hebben leerlingen meestal wel enige kennis van het actuele onderwerp, wat het beter mogelijk maakt verbanden te leggen tussen informatie in de tekst en voorkennis; de kern van het begrijpend leesproces en een belangrijke strategie. Ten slotte vergroten leerlingen via het lezen van de Nieuwsbegripteksten hun kennis van de wereld en woordenschat, wat weer bijdraagt aan beter begrip van de leerstof en teksten bij allerlei vakken op school. Juist voor vmbo-leerlingen heeft deze uitbouw van de achtergrondkennis grote meerwaarde.

Woordenschat

De factor woordenschat wordt wel genoemd in het Belexonderzoek. Volgens het onderzoek profiteren leerlingen met een lage woordenschat minder van de Nieuwsbegripteksten dan leerlingen met een goede woordenschat. Dit is op zich niet verbazingwekkend: wanneer je veel woorden uit de tekst niet kent, is je begrip van de tekst zo beperkt dat het ook moeilijk wordt om leesstrategieën als 'de betekenis in je eigen woorden samenvatten' of 'vragen formuleren waarop de tekst antwoord geeft' toe te passen. Begrijpend leesonderwijs en aandacht voor woordenschat zijn dan ook onlosmakelijk met elkaar verbonden. Vandaar dat er binnen Nieuwsbegrip veel aandacht is voor woordenschat; de 'woordhulp' in het stappenplan biedt leerlingen handvatten om zelf de betekenis van onbekende woorden in de tekst te achterhalen en Nieuwsbegrip XL biedt wekelijks op elk niveau oefenmateriaal rond 10 doelwoorden uit de leestekst. Voor zover wij weten is in het Belexonderzoek geen gebruik gemaakt van Nieuwsbegrip XL en was woordenschat geen bijzonder aandachtspunt.

Daarnaast is het belangrijk dat de tekst aansluit bij het kennis- en woordenschatniveau van de lezer; zowel een te moeilijke als een te makkelijke tekst bieden weinig aanknopingspunten om iets te leren. Het gegeven dat Nieuwsbegrip teksten op verschillende niveaus over hetzelfde onderwerp

biedt, maakt differentiatie op dit punt mogelijk. Binnen het Belexonderzoek hebben alle leerlingen echter de gehele onderzoeksperiode op hetzelfde tekstniveau gewerkt.

Het is overigens niet de bedoeling om bij een beperkte woordenschat altijd een lager tekstniveau te kiezen! Integendeel: kies in dat geval eerder voor preteaching van belangrijke woorden (laat van tevoren de woorden van een lager Nieuwsbegripniveau oefenen en/of de tekst van een lager niveau lezen; hiermee overbruggen leerlingen een te groot gat in achtergrondkennis of woordenschat en worden zij toegerust om tijdens de klassikale les wel op het hogere niveau mee te doen), of geef leerlingen tijdens het lezen van de tekst een lijstje met de belangrijkste woorden en hun betekenis erbij ter ondersteuning. Ook kan het bij een abstract onderwerp, of een onderwerp waarvan u inschat dat uw leerlingen er weinig voorkennis over hebben, goed zijn om van tevoren het Jeugdjournaalfilmpje te laten bekijken. Hierin wordt mondeling en met beeld een context geboden, worden belangrijke concepten uitgelegd en soms gevisualiseerd, en komen veel van de doelwoorden terug.

De wekelijkse set actuele informatieve teksten op meerdere ontwikkelingsniveaus is een krachtig aspect van Nieuwsbegrip, dat vooralsnog geen enkele andere begrijpend leesmethode biedt. Noch dit punt noch de geïntegreerde woordenschatlijnen lijken binnen het vmbo-onderzoek echter benut te zijn.

Kortom

Wij zijn zoals gezegd blij met de onderzoeks aandacht voor Nieuwsbegrip en natuurlijk enigszins teleurgesteld dat er geen onomwonden positieve resultaten uit het Belexonderzoek naar voren komen. Hoewel: Het onderzoek concludeert eigenlijk dat Nieuwsbegrip net zo goed werkt als andere programma's, ook al wordt het niet optimaal uitgevoerd en worden bepaalde onderdelen niet benut. Maar wij streven natuurlijk naar een betere werking en hogere opbrengsten. Gelukkig kennen wij genoeg scholen die het wel lukt om de didactische principes goed toe te passen, die enthousiast zijn over de aansprekende, functionele teksten, en die de leesresultaten van hun leerlingen wel degelijk sterk vooruit zagen gaan met Nieuwsbegrip.

Wij wagen het dan ook de conclusie dat Nieuwsbegrip 'geen meerwaarde voor vmbo'ers' heeft, te bestrijden. Wanneer de didactische richtlijnen worden gevold, de aanvullende mogelijkheden voor niveaudifferentiatie en woordenschatontwikkeling worden ingezet en het aspect van kennisuitbreiding in beschouwing wordt genomen, is die meerwaarde er wel degelijk.

De onderzoeksuitkomsten zijn voor ons wel aanleiding om gebruikers nog nadrukkelijker te wijzen op de cruciale rol van de didactiek en hen op alle vlakken te stimuleren in het (beter) toepassen van modeling en reciprocal teaching. We hopen dat het onderzoek scholen hierin ook kan overtuigen! Daarnaast hopen wij op veel meer effectonderzoek naar Nieuwsbegrip, ook in andere vo-scholen en in het basisonderwijs.

De Nieuwsbegripredactie